

DE E3 SCHELDE TUNNEL

door A. W. Janssen

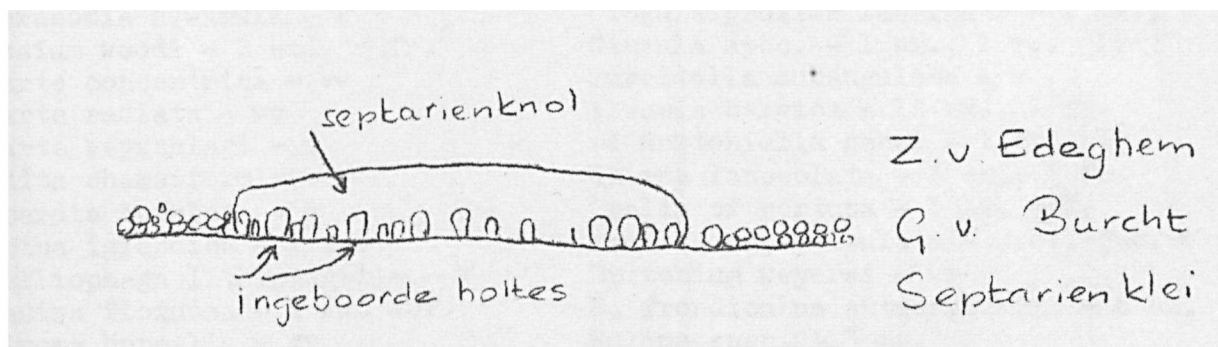
De graafwerken voor de nieuwe Scheldetunnel zijn thans zover gevorderd dat er mioceen verzameld kan worden. Allereerst enkele technische gegevens. Toegansaanvragen moeten worden gericht aan:

De Heer Directeur van de Intercommunale Vereniging voor de
Autoweg E 3, Regionale Dienst Antwerpen
Desguinlei 33,
ANTWERPEN I

De bouwput op de rechteroever is het gemakkelijkst bereikbaar met tramlijn 3 vanaf het Centraalstation te Antwerpen. Het eindpunt van deze tram is aan de z.g. Zuidstatie, waarvandaan het ongeveer 15 min. lopen is. Het best loopt U dan over de Scheldekade. Links krijgt U dan bij Fort Leopold II de directiegebouwtjes. Iets verder ligt de eerste bouwput, een voorlopige, waar men proeven neemt met de methode van graven en taluds maken. Bij een bezoek begin december was het volgende profiel te zien: enkele meters Scheldeafzetting en verweerd mioceen, ong. 5 m. Anversien, zanden van Edoghem, ong. 10 cm. Anversien, Grind van Burcht, ong. 50 cm Oligoceen, septarienklei. Het grootste deel van de tunnel wordt dus diep in de septarienklei ingegraven, die ter plaatse zeker niet doorboord zal worden. Het Anversien is rijk tot zeer rijk aan mollusken en andere fossielen. Bij een eerste orientatie werden 133 soorten aangetroffen (zie soortenlijst hierna). Ongewtijfeld zullen nog vele soorten meer verzameld kunnen worden. Opvallende verschijningen zijn o.a. *Isocardia lunulata* Nyst, *Panopaea menardi*, *Phacoides borealis* (massaal), *Chlamys lilli* (massaal) en

andere. Op het eerste gezicht zijn in de Zanden van Edeghem geen aparte horizons te onderscheiden.

Juist toen wij de bouwput bezochten werd door een bull-doser de grens mioceen - oligoceen geraakt, waardoor een aantal verspoelde septarienknoollen zichtbaar werden. Deze septariën bleken in de meeste gevallen aangeboord te zijn door boormossels, n.l. *Martesia rugosa*, de type-soort van het grind van Burcht, *Hiatella arctica* en *Coralliophila lithophagella*. Het is zeer merkwaardig dat de boorgaten van de schelpen uitsluitend aan de onderzijde van de septariën aanwezig waren. Hieruit volgt natuurlijk dat in de tijd dat de mossels leefden geen sedimentatie plaats had. Behalve de septariën komen in het grind van Burcht nog zeer veel fosforieten en haaiantanden voor. Op dit basisconglomeraat van het mioceen heeft de slak *Astraea belgica* geleefd, te oordelen naar de sluitplaatjes die vrij algemeen werden aangetroffen (en niet in de Zanden van Edeghem). Merkwaardig was ook dat de drie genoemde borende mollusken herhaaldelijk IN elkaar werden aangetroffen. Meestal een grote *Martesia*, compleet met accessorische schelpplaat, met daarin een of meer *Hiatella*'s en dan vaak ook nog een of meer *Coralliophaga*'s. Onderstaande tekening is een schematische weergave van de situatie van de boorgaten.

Men krijgt uit deze situatie eerder het idee dat *Martesia* de gaten boorde, waarvan *Hiatella* en *Coralliophaga* gebruik maakten, wellicht ten koste van de vorige bewoner(s). Wellicht zal het t.z.t. bij het graven van de definitieve bouwput in de loop van volgend jaar mogelijk zijn nog meer van dit zeer interessante materiaal te verzamelen. Op de linkeroever schijnt een groot gedeelte van het werk gezogen te worden met behulp van kleine cutterzuigers, te oordelen althans naar de grote hoeveelheden damwanden die daar worden geslagen. De toegang tot het gesloten gedeelte van de tunnel schijnt ook daat gegraven te worden. Daarvan zijn echter nog geen gegevens bekend. Het mioceen zal daar echter dieper liggen, want er ligt enkele meters Schelde-afzetting op.

MOLLUSCA UIT DE BOUWPUT VAN DE E 3 SCHELDETUNNEL TE ANTWERPEN RECHTER-
SCHELDE-OEVER.

MIOCEEN, Anversien, Zanden van Edegheem en Grind van Burcht. (De soorten die uitsluitend in het Grind van Burcht werden verzameld zijn gemerkt x)

AMPHINEURA

Chiton spec. s.l. - 2 fr. (1)

LAMELLIBRANCHIATA

Nucula spec. - 1 ex., 2 fr.
Nuculoma haesendoncki - 7 fr.
Jupiteria pygmaea - vv
Nuculana westendorpi - vw
Yoldia glaberrima - v
Anadara diluvii - 2 ex., 4 fr. juv.
Anadara suessi - 2 fr.
Glycymeris var. deshayesi - 2 fr.
Limopsis aurita - vv
Limopsis anomala - vw
Arcoperna sericea - vw fr.
Pecten spec. - 1 fr.
Chlamys cf. radians - 2 ex., 8 fr.
Chlamys angeloni - 1 ex.
Chlamys ercolaniana - 1 fr.
Chlamys lilli - zv
Heteranomia squamula - v
Amussium woodi - 2 ex., 4 fr.
Astarte concentrica - vw
Astarte radiata - vw
Astarte boyschlagi - v
Cardita chamaeformis - w
Isocardia lumulata - v
Cyprina islandica - 1 fr.
x Coralliophaga lithiphagella - v
Thyasira flexuosa - 1 ex. def.
Lucinoma borealis - zv
Eomiltha transversa - 3 ex., vw fr.
Cavilucina droueti - zv
cf. Lepton transversarium - 1 fr.
Laevicardium subturgidum - vv fr.
Cardium straeleni - vv
Pitar rudis - 4 fr.
Venus multilamella - v
Spisula triangula - 2 ex. def.
Solenocurtis basteroti - 2 fr.
Abra antwerpiensis - w fr.
Macoma elliptica - zv
Ensis spec. - 9 fr.
Cultellus cf. pellucidus - 3 fr. (1)
Hiatella arctica - vw
x Hiatella arctica - zv
Corbula gibba - vv
Saxicavella jeffreysi - 1 ex., 3 fr.

Panopaea menardi - v
x Martesia rugosa - v
Thracia ventricosa - 1 ex., vw fr.
Cuspidaria costellata - 1 fr.

SCAPHOPODA

Dentalium spec. - zv
Dentalium vitreum - vw
Cadulus politus - 2 ex. (1)

GASTROPODA

Acmaea compressiuscula - 1 ex. (1)
Solariella spec. - 1 fr.
Circulus hennei - 2 ex.
Circulus cf. precedens - 1 fr.
x Astraea cf. belgica - 7 opercula
Cingula proxima laevigata - 4 ex., 2 fr.
Cingula spec. - 1 ex., 1 fr. (1)
Turritella subangulata - v
Alvania belgica - 14 ex., 1 fr.
cf. Newtoniella genei - 1 fr. (1)
Aciursa lanceolata - 4 ex., 5 fr.
Opalia cf. pertusa - 1 ex. def.
Acrilla subreticulata - 2 ex. juv., w fr.
Epitonium weyersi - vw
E. frondiculum antwerpiensis - 6 ex. juv.
Eulima spec. - 3 fr.
Balcois eichwaldi - 6 fr.
Niso acarinatoconica - 5 fr.
Calyptraea chinensis - vv
Xenophora deshayesi - vw juv.
Polinices catena helicina - 1 ex.
Polinices varians protracta - vw juv.
Polinices cyclostomoides transferta - 2 ex
Polinices submamillaris dertomamilla - 2 ex
Natica spec. - 1 ex. juv.
Cf. Cypraea spec. 1 fragm. juv.
Phalium miolaevigata - 2 fr.
Phalium bicoronatum - vv fr.
Pirula condita - 4 fr.
Murex nysti - vv fr.
Murex scalariformis - 5 fr.
Typhis fistulosis - 1 ex.

vervolg soortenlijst mioceen Antwerpen.

Anachis cf gumbeli - 1 ex. juv.	Brachitoma grateloupi - 5 ex. def. (1)
Nassarius cf facki - 2 fr.	Brachitoma obtusangula - 2 ex. def.
Nassarius cf tenuistriatus - 3 fr.	Odostomia conoidea - vv
Streptochetus sexcostatus - vv	Eulimella spec. - vv
Ancilla obsoleta - 7 ex., 4 fr.	Turbonilla cf gastaldi - 2 ex., 3 fr.
Oliva dufresnei - 1 ex. def.	T. miostriatula edeghemensis - w
Vexillum aciculum s.s. - 1 ex.	T. pseudoterebralis - 3 fr.
Vexillum acicula procera - vw	Turbonilla spec. 1 - vw (1)
Cancellaria beyrichi - 3 ex., 5 fr.	Turbonilla spec. 2 - 5 ex., 4 fr. (1)
Cancellaria cf aperta - 1 ex. juv.	Pyramidella plicosa - 2 ex., 5 fr.
Brocchinia mitraeformis - 1 ex.	Conus dujardini - 3 fr.
Admete fusiformis - 4 ex., 5 fr.	Terebra hoernesii - 1 fr.
Gemmula stoffelsi - 1 ex., 2 fr.	Actaeon semistriatus - vw fr.
Gemmula zimmermanni - vv	Ringicula buccinea - vw
Gemmula spec. - 5 ex., 1 fr.	Retusa subcylindrica - vw
Fusiturrus duchasteli - vw	Rhizorus acuminatus - w
Borsonia uniplicata - 5 ex., 5 fr.	Cylichna cylindracea - w fr.
Turricula steinvorthi - 2 fr.	Sabatia utricula - 6 ex.
Ancistrosyrinx corneti - 1 ex., 4 fr.	Scaphander lignarius - w fr., 3 ex. juv.
Inquisitor borealis - 6 ex., def.	Spiratella microstralis - 1 ex.
Clavus dienstii - vw	Gastropoda indeterminata - 8 species
Boreodrillia toftlundensis - 2 fr (1)	

TOTAAL AANGETROFFEN:	Amphineura	1 soort
	Lamellibr.	47 soorten
	Scaphopoda	3 soorten
	Gastropoda	82 soorten
	totaal	133 soorten

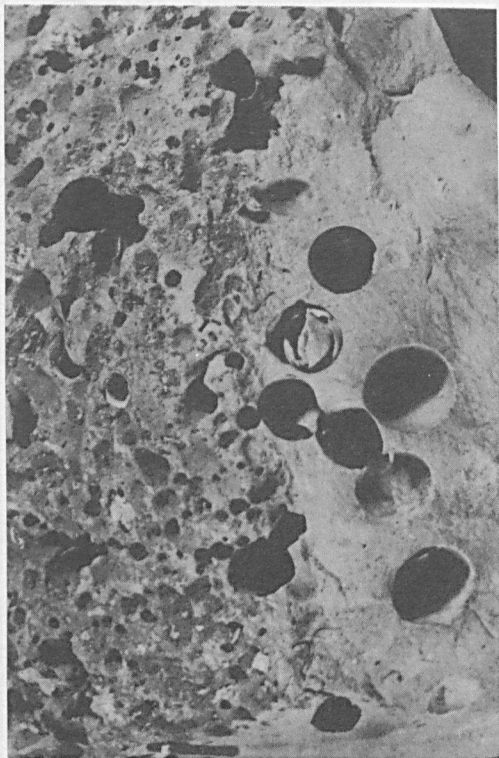
Het bovengenoemde materiaal bevindt zich in de collecties van het Natuurhistorisch Museum, te Rotterdam.

Om te komen tot een complete soortenlijst van de in deze ontsluiting verzamelde fossielen verzoeken wij eenieder die daar verzamelen gaat zijn aanvullingen en verbeteringen op te zenden naar de redactie.

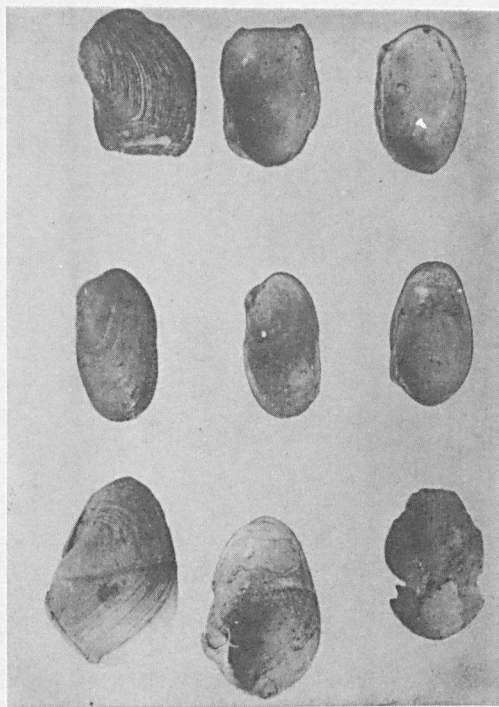
Bovengenoemde soortenlijst bevat reeds na de eerste verzamelexcursie een aantal soorten die uit België nog niet bekend waren (aangegeven met (1)) Het betreft de volgende soorten:

Chiton spec.
 Cultellus cf pellucidus
 Cadulus politus
 Acmaea compressiuscula
 Cingula spec.
 Cf. Newtoniella genei
 Boreodrillia toftlundensis
 Brachitoma grateloupi
 Turbonilla spec. 1
 Turbonilla spec. 2

Wilt U bij het verzamelen vooral op deze soorten letten ? Veel succes !

Afb. 1. BOORGATEN IN VERSPOELDE SEPTARIEN
 Bovenzijde van de foto is de onderzijde van de septarienknoel. De onderzijde van de foto geeft een breukvlak weer.

Afb. 2. MOLLUSCA UIT VERSPOELDE SEPTARIEN

Linker rij: Martesia rugosa (Brocchi), boven: buitenaanzicht linkerklep, midden: binnenaanzicht rechterklep, onder: accessoirisch schelpstuk.
 Middelste rij: Coralliophaga lithophagella (Lam.)
 boven: buitenaanzicht rechterklep, midden: binnenaanzicht linkerklep, onder: binnenaanz. linkerkl.
 Rechterrij: Hiatella arctica (L.)
 Boven: buitenaanzicht rechterklep; midden: binnenaanzicht rechterklep; onder: binnenaanzicht linkerklep.

Foto's: A. W. Janssen